

cuius tanta mirabilia, quæ totam naturæ potentiam excederent, uiderant, posset unquam talia pati, ut qui mundo erat potentior: & proinde dicta illa esse parabolica putabant. Subiungit Lucas illuminationem cæci secus uiam Hierichontinam sedentis, quem dominus illuminauit, dicens. ¶ Factum est autem cum appropinquaret Hiericho, cæcus quidam sedebat secus uiam, mendicans. Et cum audiret turbam prætereuntem, interrogabat quid hoc esset. Dixerunt autem ei, quod IESVS Nazarenus transiret. Et clamauit, dicens: IESV fili Dauid, miserere mei. Et qui præibant, increpabant eum, ut taceret. Ipse uero multo magis clamabat, Fili Dauid, miserere mei. Stans autem IESVS, iussit illum adduci ad se. Et cum appropinquasset, interrogauit illum, dicens: Quid tibi uis faciam? At ille dixit: Domine, ut uideam. Et IESVS dixit ei: Respice, fides tua te saluum fecit. Et confestim uidit, & sequebatur illum magnificans deum. Et omnis plebs ut uidit, dedit laudem deo. ¶ Matthæus capite uigesimo, numero 196. de duobus illuminatis mentionem facit, & Marcus cap. decimo, numero 62. & hic Lucas de uno, sed de illo arbitror, qui insignius uociferabatur, & transeuntium aures obtundebat. nam ubi ipse à primis longo tractu transeuntibus interrogauit, quisnam esset qui transiret: & audisset IESVM esse: qui elemosynam solebat quærere, nõ amplius elemosynam petijt, sed altissima uoce clamare non destitit: IESV fili Dauid, miserere mei. Nesciebat enim an IESVS ibi esset, necne: quanquam & ibi semper erat, tametsi neque cæco, neque alijs id scientibus. Et cum irrequiete uociferaretur turbis transeuntibus, inter quas nondum IESVS præsens corpore erat, increpabant eum, imperantes ut taceret. At ille eo uehementius clamabat, donec transijt dominus. Qui iussit eum, & qui cum eo aderat, adduci ad se. Quo audito, tanta alacritate ac lætitia uenit, ut ex Marco abiecto uestimẽto exilierit. Et exauditus, recepto lumine, audiuit id: Fides tua te saluum fecit. Erat enim ex ijs, qui fidem habebant cum plena fiducia. Insuper neque dicitur quod redierit retro, ut suam reciperet chlamydem, sed quod secutus sit dominum, magnificans deum. Sic ergo nunquam cessemus clamare id, quibuscunque impedire uolentibus, Domine, miserere nostri: donec dominus (etsi semper præsens) transeat. Et eius misericordia illuminati, nunquam respiciamus retro: sed iugiter sequamur illum, magnificantes & glorificantes deum, ex hoc inferiori mundo usque in celestem Hierusalem: ubi nunc & semper per ipsum, & cum ipso æterno patri in spiritu sancto est, fuit, & erit laus, honor, & gloria, in perennia seculorum secula. Amen.

CAPVT NONVM DECIMVM.

¶ Ingressus perambulabat Hiericho. Et ecce uir nomine 152
Zacchæus, & hic princeps erat publicanorum, & ipse diues.
Et quærebat uidere IESVM quis esset: & non poterat præ-
turba, quia statura pusillus erat. Et præcurrens, ascendit in
5 arborem sycomorum, ut uideret eum: quia inde erat transi-
turus. Et cum uenisset ad locum, suspiciens IESVS uidit illum, & dixit
ad eum: Zacchæe, festinans descende: quia hodie in domo tua oportet
me manere. Et festinans descendit, & excepit illum gaudens. Et cum uide-
rent omnes, murmurabant dicentes, quod ad hominem peccatorem diuer-
10 tisset. Stans autem Zacchæus, dixit ad dominum: Ecce dimidiũ bonorũ meorũ
domine do pauperibus: & si quid aliquẽ defraudaui, reddo quadruplũ. Ait
IESVS ad eũ: Quia hodie salus domui huic facta est, eo quod & ipse filius

sit Abrahæ. Venit enim filius hominis quærere, & saluum facere quod pe-
 153 rierat. ¶ Hæc illis audientibus adiiciens dixit parabolam, eo quod esset pro-
 pe Hierusalem: & quia existimarent quod confestim regnum dei manifesta 15
 retur. Dixit ergo: Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam, ac-
 cipere sibi regnum, & reuerti. Vocatis autem decem seruis, dedit eis de-
 cem mnas, & ait ad illos: Negotiamini dum uenio. Ciues autem eius ode-
 rant eum, & miserunt legationem post illum, dicentes: Nolumus hunc re-
 gnare super nos. Et factum est ut rediret accepto regno, & iussit uocari ser- 20
 uos, quibus dedit pecuniam, ut sciret quantum quisque negotiatus esset. Vē-
 nit autem primus, dicens: Domine, mna tua decem mnas acquisiuit. Et ait
 illi: Euge bone serue, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatem habēs su-
 pra decem ciuitates. Et alter uēnit, dicens: Domine, mna tua fecit quinque
 mnas. Et huic ait: Et tu esto super quinque ciuitates. Et alter uēnit, dicēs: Do 25
 mine, ecce mna tua, quā habui repositā in sudario. Timui enim te, quia ho-
 mo austerus es, tollis quod nō posuisti, & metis quod nō seminasti. Dicit ei:
 De ore tuo te iudico serue nequā. Sciebas quod ego homo austerus sum, tol-
 lens quod nō posui, & metēs quod nō seminavi. Et quare nō dedisti pecuniā
 meā ad mensam, & ego ueniens cū usuris utique exegissem illud? Et astanti- 30
 bus dixit: Auferite ab illo mnam, & date illi qui decem mnas habet. Et dixerūt
 ei: Domine, habet decem mnas. Dico autem uobis, quia omni habenti da-
 bitur, & abundabit: ab eo autem qui nō habet, & quod habet, auferetur ab
 eo. Verūtamen inimicos meos illos, qui noluerunt me regnare super se, ad
 154 ducite huc, & interficite ante me. ¶ Et his dictis præcedebat ascendens Hie- 35
 rosolymam. Et factum est cum appropinquasset ad Bethphage & Bethani-
 am, ad montem qui uocatur Oliueti, misit duos discipulos suos, dicens: Ite
 in castellum quod contra uos est. In quod introēntes, inuenietis pullum
 asinæ alligatum, cui nemo unquam hominum sedit. Soluite illum, & addu-
 cite. Et si quis uos interrogauerit, quare soluitis, sic dicetis ei: Quia domi- 40
 nus operam eius desyderat. Abierunt autem qui missi erant, & inuenerunt
 sicut dixit illis, stantem pullum. Soluentibus autem illis pullum, dixerunt
 domini eius ad illos: Quid soluitis pullum? At illi dixerunt: Quia domi-
 nus eum necessarium habet. Et duxerunt illum ad IESVM. Et iactantes ue-
 stimenta sua supra pullum, imposuerunt IESVM. Eunte autem illo sub- 45
 sternebant uestimēta sua in uia. Et cum appropinquaret iam ad descensum
 montis Oliueti, cœperunt omnes turbæ descendantium gaudentes laudare
 deum uoce magna super omnibus quas uiderant uirtutibus, dicentes: Bene-
 dictus qui uenit rex in nomine domini, pax in cœlo, & gloria in excelsis. Et
 quidam pharisæorum de turbis dixerunt ad illum: Magister, increpa disci- 50
 pulos tuos. Quibus ipse ait: Dico uobis, quia si hi tacuerint, lapides clama-
 155 bunt. ¶ Et ut appropinquauit, uidens ciuitatem fleuit super illā, dicēs: Quia
 si cognouisses & tu. Et quidem in hac die tua quæ ad pacem tibi, nunc autē
 abscondita

abscondita sunt ab oculis tuis. Quia uenient dies in te, & circundabunt te
 55 inimici tui uallo: & circundabunt te, & coangustabunt te undiq;: & ad ter-
 ram prosternent te, & filios tuos qui in te sunt. Et non relinquent in te la-
 pidem super lapidem, eo quod non cognoueris tempus uisitationis tuæ.
 ¶ Et ingressus in templum, cœpit eiicere uendentes & ementes, dicens illis: 156
 Scriptum est, quia domus mea, domus orationis est: uos autem fecistis il-
 60 lam speluncam latronum. ¶ Et erat docens quotidie in templo. Principes 157
 aut sacerdotū & scribæ, & principes plebis quærebant illū perdere: & nō in-
 ueniebāt quid facerēt illi. Omnis enim populus suspēsus erat, audiens illū.

ANNOTATIONES BREUES XLV. CIRCA LITERAM CAP. XIX.

1	nomine * καλούμεν	20	uocari * αὐτῷ ad se	& infra.
	uocatus	20	seruos * τῶν illos	42
2	Zachæus: ζαχαῖος	21	pecuniam, δ' ἀργύριον	42
	Zacchæus		& infra.	44
2	ipse * ἦν erat	21	quantum quisq; τις τί	44
4	præcurrrens * ἐμπροσθεν ante,	23	quid quid τις τί	44
4	ascendit in – arborem	23	modico ἐλαχίστω	45
5	sycomorum συκομοραῖαν	23	minimo	47
	sycomoræam, ficum Aegyptiam	23	eris ἴδι	47
5	inde ἐκείνης	25	alter alius	49
9	illac	30	usuris τόκῳ	49
9	ad hominē peccatorē πρὸς ἀμαρτωλῶν ἀνδρῶν	30	singulare. illud:	50
9	diuertisset. εἰσῆλθε καταλῦσα	30	illam. s. pecuniam	50
	gressus esset ad diuer- tendum.	32	dabitur – & abūdabit:	51
12	& ipse filius & ipsa filia	35	interficate κατασφάξατε	51
	ut ad domum referat, anceps	37	iugulate ὀλιυητῶν	52
16	accipere ut acciperet	37	Oliueti: ὀλιυητῶν	53
17	reuerſi. reuerteretur	38	Oliuarum & infra.	53
18	dum uenio. ἕως ἔρχομαι	39	pullum – asinæ cui ἐφ' οὗ	56
	donec ueniam anceps,	41	in quo operā eius desyderat. αὐτῷ χρεῖαν ἔχει	56
		41	eo opus habet	58
				58

59	Scriptum est: — quia	primi,	62	suspensus erat
61	principes	primates		ἐξερέμιατο
	οἱ πρῶτοι	62	facerent — illi	pendebat

COMMENTARIUS IN CAPVT NONVM DECIMVM.

152

Superioribus adiicit Lucas historiam de Zacchæo, qui erat Hierichoninus, dicens. **C** Et ingressus perambulabat Hiericho. Et ecce uir nomine Zacchæus, & hic princeps erat publicanorum, & ipse diues. Et quærebat uidere IESVM quis esset, & nō poterat præ turba: quia statura pusillus erat. Et præcurrens ascendit in arborem sycomorum, ut uideret eum: quia inde erat transiturus. Et cum uenisset ad locum, suspiciens IESVS uidit illum, & dixit ad illum: Zacchæe, festinans descende: quia hodie in domo tua oportet me manere. Et festinans descendit, & excepit illum gaudens. Et cum uideret, omnes murmurabant dicentes, quod ad hominem peccatorem diuertisset. Stans autem Zacchæus dixit ad IESVM: Ecce dimidium bonorum meorum domine do pauperibus: & si quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum. Ait IESVS ad eum: Quia hodie salus domui huic facta est, eo quod ipse filius sit Abraham. Venit enim filius hominis querere & saluum facere quod perierat. **C** Zacchæus princeps erat publicanorum, in quo designatur magnitudo peccati: perinde ac si dicas, princeps exactorū, aut (ut communis erat existimatio) publicorum furum. Paruus erat statura: quod paruitatem in gratia designat. Arbor, fides est: quam nisi conscendisset, uidere non potuisset IESVM transeuntem. Quod IESVS, qui est summis sublimior, & infimis humilior, suspicit eum in arbore, & ex nomine uocat, hoc est repente iustificantis indicium. Vocat ex nomine, quia iam scriptus esset in libro uitæ. Vocat ex alta arbore, quia ex fidei altitudine. Vocat ad festinam descensionem, quia ad festinam suæ humilitatis imitationem. Manet in domo eius, quæ est per fidem repente iustificata magni peccatoris conscientia. Pax illi facta est, quia filius sit Abraham, id est quia filius sit fidei. Et cum dicit, huic domui: intellige non illi soli factam pacem, gratiam, & salutem, sed uniuersæ eius familiæ, quæ multa erat cum princeps esset. Tanta est dei bonitas, ut ipse & tota domus eius, id est quisque è familia ipsius, eo quod filius esset Abraham, id est filius fidei & gratiæ, iustificatus saluatusque fuerit. Murmurant omnes scribæ & pharisæi: quia iustificationem ex gratia & fide ignorant, & suam statuere uolunt, quæ est ex operibus legis, iustitiam: & deum quodammodo accusant, si peccatorem iustificet. Quod Zacchæus dimidium bonorum suorum dat pauperibus, & ex reliquo cuiuslibet quem defraudauerit pollicetur se redditurum quadruplum: signa sunt fidei, & pro uirili iustitiam & charitatem ad proximum seruare uolentis. Nullus ergo peccator desperet, quantuncunque magnus sit, nullus peccatorum princeps, quantumlibet exigua sit gratia, modo ad fidem, & magnam quidem fidem, ac altam desiderio uidendi IESVM ascendere possit: quia ipse protinus efficietur filius ueri Abraham, id est CHRISTI domini: qui est pater eminenter excelsus, pater omnis multitudinis fidei, & ex bonitate dei multum cum eo: & deus illum cum sua tota domo saluum faciet, quia sit filius Abraham, cuiusmodi saluos facere uult. Meminerit tamen quod reliquum est, in operibus pietatis & satisfactionis imitari Zacchæum, immo dei gratiam operantem in Zacchæo: alioqui non esset perfectus ueri Abraham filius, sed ne primus quidem Abraham, qui per fidem ex Paulo iustificatus est, & etiam ex Iacobo ex operibus. **ROMA. 4.** Nec mirum, si magni peccatores per fidem saluantur: quia filius dei, qui idem est & filius hominis, uenit querere, & saluum facere quod perierat. Quid enim magis perijt quam peccator: qui quo maior fuerit peccator, eo magis perijt. Nā deo perijt, quandiu à

ROMA. 4.

IACO. 2.

quandiu à CHRISTO inuentus nō est, ac saluatus. Deinde subiicit Lucas parabolam
 de homine nobili proficiscente in regionē longinquam, & de decem seruis, quibus il
 le ad negociandum singulis singulas reliquit mnas, donec rediret, dicens. **H**æc illis
 audientibus adiiciens dixit parabolam, eo quod esset prope Hierusalem: & quia existi- 153
 marent quod confestim regnum dei manifestaretur. Dixit ergo: Homo quidam no-
 bilis, abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum, & reuerti. Vocatis autem
 decem seruis suis, dedit eis decem mnas, & ait ad illos: Negotiamini dum uenio. Ci-
 ues autem eius oderant eum, & miserunt legationem post illum, dicentes: Nolumus
 hunc regnare super nos. Et factum est ut rediret accepto regno, & iussit uocari ser-
 uos, quibus dedit pecuniam, ut sciret quantum quisque negotiatus esset. Venit au-
 tem primus, dicens: Domine, mna tua decem mnas acquisiuit. Et ait illi: Euge bone
 serue, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatem habens supra decem ciuitates. Et
 alter uenit, dicens: Domine, mna tua fecit quinque mnas. Et huic ait: Et tu esto su-
 per quinque ciuitates. Et alter uenit, dicens: Domine, ecce mna tua, quam habui re-
 positam in sudario. Timui enim te, quia homo austerus es: tollis quod non posuisti,
 & metis quod nō seminasti. Dixit ei: De ore tuo te iudico serue nequā. Sciebas quia
 ego homo austerus sum, tollens quod non posui, & metens quod non seminavi. Et
 quare non dedisti pecuniam meam ad mensam: & ego ueniens cum usuris utiq; exe-
 gissem illud? Et astantibus dixit: Auferite ab illo mnam, & date illi qui decē mnas ha-
 bet. Et dixerunt ei: Domine, habet decem mnas, Dico autem uobis, quia omni ha-
 bent dabitur, & abundabit: ab eo autem qui non habet, & quod habet, auferetur ab
 eo. Veruntamen inimicos meos illos, qui noluerunt me regnare super se, adducite
 huc, & interficite ante me. **H**æc parabola, de secundo aduentu, in quo plenissime
 regnum dei in suo decore manifestabitur, posita est. Homo ille nobilis, CHRISTVS
 dominus: quis enim nobilior esse possit filio dei? Abiit in regionem longinquam, ut
 acciperet sibi regnū: quia statim post resurrectionē suam è terra abiit in cœlum, ut ac-
 ciperet regnū aternū, de quo Daniel capite septimo: quod quia frequenter dictum
 est, hic resumendum non est. Reuertetur, in secundo aduentu. Decem serui, fidelium
 plenitudo. Decē mnæ, dona gratiarum, ipsa gratiarū plenitudo illis data ad fideliter,
 & secundum spiritum uiuendum usq; ad eius secundum aduentū. Ciues eius, poten-
 tes & carnales huius mūdi homines. Oderant eum, quia eius mandata capessere no-
 lebant. Miserunt legationem post eum, dicētes quod nollēt ipsum regnare super se:
 quia post abitionem eius in cœlum, martyres ad ipsum iuerunt testificantes, quod ci-
 ues illi nollent eum super se regnare. Accepto regno redibit, in nouissimo tempore.
 Vocabit decem seruos suos, quia omnem fidelium multitudinem in iudicio. Qui be-
 ne operati fuerint ex gratijs datis, & auxerint illas, remunerabuntur, gratiamq; acci-
 pient cœlestem. Hi auctiorem, isti tenuiorem, secundum quod in gratia profecerint.
 Qui autem donū gratiæ eius tenuerint ociosum: quæ nisi obstet ignauia nostra, sese
 è suo fonte augmētare solet, haud secus ac ignis adiecta materia: ablato dono & glo-
 ria, quam habituri erant alijs distributa, tanquam serui inutiles in tenebras eijcientur
 exteriores. Quod ex Matthæo cap. uigesimo quinto, numero 237. satis intelligitur:
 quia illic affinis, etsi non eadem parabola de octo talētis, & tribus seruis habetur, con-
 similisq; intelligentia. Et hic animaduerte, quod ex hoc ipso quod hic dicitur: Domi-
 ne mna tua decem mnas acquisiuit. &: Domine, mna tua fecit quinque mnas, intelli-
 gitur gratia operata, & lucrū potius gratiæ, quàm seruo tribuendū, etsi ipse diligen-
 tiā suam quod humanum est adiecerit, & torporem gratiæ inimicū abiecerit: gratia
 enim in homine, ut ignis fauilla coopertus: diligentia, ut fauillæ remotio: torpor, ut
 eius derelictio. et id, Mna tua fecit quinque mnas: explicat quod alius apud Matthæū
 dixerat, Ecce alia quinque superlucratus sum: ut nō ipse, sed gratia dei, in qua opera-

tus fuerat, uel uerius quæ in ipso fuerat operata, lucrata intelligatur. Et nõ solum uocabit dominus in iudicio seruos suos, in quibus gratiæ ipsius: siue operosæ, quod earum naturæ est: siue inertes, quod contra naturam ipsarum est, & suscipientium uitium, fuere: sed etiam omnes qui noluerunt ipsum regnare super se, qui iussu eius interficiuntur ante ipsum, & id æterna morte. Hæc erit iussio eius, Ite maledicti in ignem æternũ. Illic scribæ & pharisæi, & principes eorum. Illic Nero, Domitianus, & Iulianus. Illic cadet, & perpetuò interficietur omnis turba infidelium. Et tunc manifestabitur regnum dei, id est CHRISTI, omnibus inimicis ipsius positis sub pedibus eius. Hic esto parabolæ intellectus. Qua dicta, ascendebat in Hierusalem per uiam Bethphage & Bethaniæ, ut subdit Lucas, dicēs. ¶ Et his dictis, præcedebat ascēdens Hierosolymam. Et factum est cum appropinquasset ad Bethphage & Bethaniã, ad montem qui uocatur Oliueti, misit duos discipulos suos, dicens: Ite in castellum quod contra uos est. In quod introeuntes, inuenietis pullum asinæ alligatum, cui nemo unquã hominũ sedit. Soluite illum & adducite. Et si quis uos interrogauerit, quare soluitis? sic dicetis ei: Quia dominus operam eius desyderat. Abierunt autem qui missi erant, & inuenerunt sicut dixit illis, stantem pullum. Soluentibus autem illis pullum, dixerunt domini eius ad illos: Quid soluitis pullum? At illi dixerunt: Quia dominus eum necessariũ habet. Et duxerunt illum ad IESVM. Et iactantes uestimenta sua supra pullum, imposuerunt IESVM. Eunte autẽ illo substernebant uestimẽta sua in uia. Et cum appropinquaret iam ad descensum montis Oliueti, cœperunt omnes turbæ descendentium gaudentes, laudare deum uoce magna super omnibus quas uiderant uirtutibus, dicentes: Benedictus qui uenit rex in nomine domini, pax in cœlo, & gloria in excelsis. Et quidam pharisæorum de turbis, dixerunt ad illum: Magister, increpa discipulos tuos. Quibus ipse ait: Dico uobis, quia si ij tacuerint, lapides clamabunt. ¶ Et his dictis (inquit) præcedebat. Quos? Apostolos & discipulos suos: hi enim habere solebant dominum in prospectu, & omnes quicumque sunt aut fuerunt, futuri ue sunt ueri discipuli. Mittit duos discipulos ut soluant pullum asinæ, qui ex Matthæo etiam soluerunt asinam. Et id totum quod hic narrat Lucas, explicatum est latius apud Matthæum cap. uigesimoprimo, numero 197. & proinde non est hic diutius immorandum. Addit Lucas, in descensu montis Oliuarum, unde conspicua esse poterat Hierusalem, turbas descendentium cœpisse gaudere, & laudare deum uoce magna super oibus quas uiderat uirtutibus, & benedicere regẽ qui ueniebat in nomine domini, per quẽ pax esset in cœlo, & gloria in excelsis. Et hoc gaudiũ, hæc uoces & laudes, nequaquã ex ipsis ortæ erãt, sed eis à spiritu sancto immissæ. Quas ministri satanæ, quidã pharisæorũ, perferre nõ poterãt, sed dicebãt domino: Magister, increpa discipulos tuos: uocantes nõ illos duodecim & septuaginta alios: sed omnes clamantiũ turbas, & quotquot in turbis clamabant discipulos. nã turbæ erãt, quæ clamabãt ex Matthæo, quæ & qui disciplinã eius amabãt, merebãtur nomine discipulorũ honorari: & quod in uituperationẽ dicebant, id ipsis in magnũ cedebat honoris præconiũ, nimirũ ut hic ex Luca nomine discipulorum honorarẽtur. Quinimmo ut ante prædixerat, ipsi Hierosolymitæ inter illos clamabant, & postea filij eorũ in templo. Quibus dominus respondit, quod si illi tacerent, lapides (qui erant ipsimet) essent clamaturi: ut intelligerent, spiritui, qui si alij tacerent, ipsos moturus esset, nihil resistere posse. Et certè cum uoluit, mancipium satanæ, Caiphas, uolẽs nolens prophetauit. Cui ut nihil prophætia profuit ad salutem, ita neque illis clamor, si clamassent inuiti, profuisset ad eandem: at illis profuit, quia uolentes dispositi erant, ut à spiritu mouerentur. Et propterea animaduerte, ubi nunc in codicibus nostris habemus: Cœperunt omnes turbæ descendentium. & in Græcis, ἤρξατο ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν, id est, Cœpit omnis multitudo discipulorum: in uetustis codicibus legi, Cœperunt omnes turbæ discendentium.

LUC. 13.

Vnde

Vnde fit, ut corruptū sit discē, atq̄ in descendentium: quia paulo ante de descensu mon-
 tis mentio facta fuerat: siquidem discētes & discipuli idē sunt. Legendum igitur
 est discēntium, non descendentium: aut quod usitatius est, discipulorum. Mox sub-
 dit Lucas, quo pacto fleuerit dominus super cecitatē ciuitatis Hierusalē, dicēs. ¶ Et 155
 ut appropinquauit, uidens ciuitatem fleuit, super illam, dicens: Quia si cognouisses
 & tu. Et quidem in hac die tua quæ ad pacem tibi: nunc autē abscondita sunt ab ocu-
 lis tuis. Quia uenient dies in te, & circundabunt te inimici tui uallo: & circundabunt
 te, & coangustabunt te undique, & ad terram prosternent te, & filios tuos qui in te
 sunt, Et non relinquent in te lapidem super lapidem, eo quod non cognoueris tem-
 pus uisitationis tuæ. ¶ Appropinquauit dominus Hierosolymam affectu saluandū:
 at habitatores ipsos maleuolentia elongabat ab eo. Quod fleuit super ciuitatē ipsam:
 indicabat non esse suæ uoluntatis, ut cæci essent, ut perirent (Vita siquidem & salua- Psal. 29.
 tio in uoluntate eius: mors uero & perditio in indignatione, id est contra uoluntatē,
 eius) sed malitiam, odium, & inuidiam obcæcasse eos: & odium quidem sine ulla cau-
 sa, sicut scriptum est: Oderunt me gratis. Veniebat enim ei etiā illa die ad pacem, Psal. 34.
 & pacem quidem diuinam, sicut scripserat Zacharias: Ecce rex tuus uenit tibi iu- Zach. 9.
 stus, & saluator ipse pauper. At quia non intellexerunt pacem dei, prædixit eis bel-
 lum mundi quod illis erat superuenturum, & ultionem qua nunquam pertulerunt
 grauiorem: ut uel sic timore pœnæ resipiscerent, qui non potuerant signis, uirtuti-
 bus, beneficijs, & tandem miserationibus eius emolliri. Sed ne terrore quidem pœ-
 narum moti sunt, & ita suo malo, sua ipsorum uoluntate, contra dei uoluntatem, tan-
 dem perierunt. Cuius rei frequenter illos admonuit, & deplorādo exterminium eo-
 rum prædixit: ut & capite tertio decimo huius, numero centesimo uigesimo septimo
 ante uisum est. Addit Lucas, quid ingressus in templum fecerit, dicens. ¶ Et ingres- 156
 sus in templum, cœpit eijcere uendentes & ementes, dicens illis: Scriptum est, quia
 domus mea domus orationis est: uos autem fecistis illam, speluncam latronum. ¶ Id
 frequenter fecisse dominus, & uarijs temporibus in sanctis legitur euangelijs: osten-
 dens in futura sua ecclesia, cuius templum figura erat, sacrorum emptiōnem atque
 uēditionem, sibi summē displicituram, & id uitiij interdum uerbo, interdum ultione,
 interdum humano flagello, ab ea se eieciurum. Et hoc etiā euangelizauit Matthæ-
 us capite uigesimo primo, numero centesimo nonagesimonono. Mox subdit Lucas,
 quomodo quotidie à suo ingressu dominus docebat in templo, dicēs. ¶ Et erat do- 157
 cens quotidie in templo. Principes autem sacerdotum & scribæ, & principes plebis,
 quærebant illum perdere, & non inueniebant quid facerent illi: omnis enim populus
 suspensus erat, audiens illū. ¶ Dominus ab ingressu suo in Hierusalem à Zacharia Zach. 9.
 propheta prædicto usque ad passionis suæ tempus, quotidie docebat in templo. Ac
 de hoc quidem dixisse uidetur apud Matthæum: Quotidie apud uos sedebam do- Matth. 26.
 cens in tēplo, & nō me tenuistis. Quanta uero machinati sunt aduersus CHRISTVM
 scribæ & pharisæi: passim & euangelistæ & prophetæ omnes, testes sunt locuple-
 tes. Et frequenter manus iniecerunt in eum, nisi turbarum metus corripuisset illos,
 utpote qui magis plebeculam formidarent, quàm deum ipsum: sed id frustra tenta-
 sent, quia nihil in eum prorsus poterant, nisi cum permisit. scriptum enim erat: Obla- Es. 53.
 tus est, quia ipse uoluit. Quod ergo uoluerunt, id nihil fecit, sed eius uolūtas: quem
 admodum si me incelleret cupido uolucris per medium cœlū uolantis habendæ, eti-
 am si ad manus meas ueniret & caperem eam: nihil tamen uoluntas mea in hoc po-
 tuisse diceretur, sed uolucris ultronea sui ipsius oblatio. Caterum quid est, Omnis
 enim populus suspensus erat, audiens illum: nisi attentus admodum erat uerbis eius
 audiendis, & à sacro ore illius loquentis pendeat: Sic igitur nobis nequaquā sit per-
 functoria auditio uerborum eius, sed maxima mentis attentatione auscultemus illa,

faciamus quæ eius sancta iussa ac monita: ut eum filijs Hebræorum, in cœlesti Hierusalem laudare illum possimus regem & redemptorem nostrum, sedentem in dextera patris. Cui per ipsum & cum ipso, & spiritu sancto sit in supercœlesti Hierusalem omnis laus, honor, & gloria, gratiarum actio, decus, & imperium in omnia secula seculorum, Amen.

CAPVT VIGESIMVM.

158

IT factum est in una dierum docente illo populū in templo; & euangelizante, conuenerunt principes sacerdotum & scribæ cum senioribus, & aiunt dicentes ad illum: Dic nobis, in qua potestate hæc facis? aut quis est, qui dedit tibi hanc potestatem? Respondens autem IESVS, dixit ad illos: Interrogabo uos & ego unū uerbum, respondete mihi, Baptismū Ioannis de cœlo erat, an ex hominibus? At illi cogitabant intra se dicētes: Quia si dixerimus, de cœlo, dicet: Quare ergo nō credidistis illi? Si autē dixerimus, ex hominibus: plebs uniuersa lapidabit nos: certi sunt enī, Ioānem prophetā esse. Et responderunt se nescire unde esset. Et IESVS ait illis: Neque ego dico uobis in qua potestate hæc facio. ¶ Cœpit autem dicere ad plebem parabolam hanc: Homo quidam plantauit uineam, & locauit eam colonis, & ipse peregre fuit multis temporibus. Et in tempore illo misit ad cultores seruum, ut de fructu uineæ darent illi. Qui cælum dimiserunt eum inanem. Et addidit alterum seruum mittere. Illi autem hunc quoque cædentes, & afficientes contumelia, dimiserunt inanem. Et addidit tertium mittere: qui & illum uulnerantes, eiecerunt. Dixit autem dominus uineæ: Quid faciam? Mittam filium meum dilectum, forsitan cum hunc uiderint, uerebuntur. Quem cum uidissent coloni, cogitauerunt intra se dicentes: Hic est hæres, occidamus illum, ut nostra fiat hæreditas. Et eiecerunt illum extra uineam, occiderunt. Quid ergo faciet illis dominus uineæ? Veniet & perdet colonos istos, & dabit uineam aliis. Quo audito, dixerunt illi: Absit. Ille autē aspiciens eos, ait: Quid est ergo hoc quod scriptū est: Lapidē quē reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli? Omnis qui ceciderit supra illum lapidem, conquassabitur: supra quem autem ceciderit, comminuet illum. Et quærebāt principes sacerdotum & scribæ mittere in illum manus illa hora, & timuerunt populū: cognouerunt enim quod ad ipsos dixerit similitudinem hanc. ¶ Et obseruantes miserunt insidiatores qui se iustos simularent, ut caperent eum in sermone, ut traderent illum principatui, & potestati præsidis. Et interrogauerunt eum, dicentes: Magister, scimus quia rectè dicis & doces, & non accipis personam, sed uiam dei in ueritate doces: Licet nobis tributum dare Cæsari, an non? Considerans autem dolum illorum, dixit ad eos: Quid me tētatis? Ostendite mihi denarium. Cuius habet imaginem & inscriptionem? Respondentes dixerunt ei: Cæsaris. Et ait illis: Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt dei, deo.